

אב הרחמים INTRODUCTION TO

Reciting the paragraph of **אב הרחמים** before **תפלת מוסף** on **שבת** is another example of a practice followed by Ashkenazim and not by Sephardim. In order to understand the origin of the custom, we have to review another tradition; the practice followed by Ashkenazim during the Middle Ages to recite **הזכרת נשמות** each **שבת** after **קריאת התורה**:

ספר שבולי הלקט ענין שבת סימן פא—והוא שנהגו להזכיר נשמות ולהיות החיים נותנין בעבור המתים מעות לצדקה אחרי מותם שיועיל להם. מצאתי בשם הר"ר שניאור כהן צדק ז"ל שמעתי שיש במדרש כפר לעמך ישראל אלו החיים, אשר פדית אלו המתים, שמתכפרין בממון החיים.

Translation: Concerning the practice of remembering the deceased and having the living contribute money to charity on their behalf after their deaths to benefit them, I found in the name of Rabbi Shneur Kohain Tzedek who said that he heard of a Midrash on the words in the verse: Forgive Your nation Israel; that is a reference to the living. The words: that You rescued; that represents the deceased who receive their forgiveness through the charitable contributions of the living.

הזכרת נשמות is still preformed each **שבת** by those who follow the **סידור בני רומא**, the Roman Rite. It is recited after the **מי שברך** for those men and women who contribute to the needs of the synagogue. The following is said:

סידור בני רומא—יזכר א—להים לטובה את נפש כל שכבי עמו ישראל עם נפש אברהם יצחק ייעקב אבותינו, ועם נפש שרה, רבקה, רחל, ולאה, ואשר הניחו לנפשותם זכירה בהקדש ינוחו על משכבותם בגן עדן, ונאמר אמן.

Translation: May G-d remember in a positive manner, the souls of all those Jews who have died, as He remembers the souls of Avrohom, Yitzchok and Yaakov, our forefathers, and the souls of Sarah, Rivka, Rochel and Leah, our foremothers, and who left a holy memorial for their souls, may they rest in their final resting place in Gan Eden. Let us say Amen.

Why was the practice of reciting **הזכרת נשמות** on **שבת** discontinued among Ashkenazim?

נשמת ישראל¹—דף תרסט'—אבל ברוב בתי המדרשים נתבטל זה, ואין מזכירין הנשמות רק ביום כיפור ובימים טובים, וכנראה הטעם משום שלא נמצא סדר מזכיר נשמות בסידורי המקובלים רק בימים טובים; שמע מיניה שעל פי סוד אין ענינה רק בימים טובים. ובשאלות ותשובות איתן אריה (סעיף ס"ח) כתוב שנתבטל מטעם שהדבר מעורר עצב.

Translation: In most synagogues the practice of reciting Yizkor each Shabbos has been discontinued. Instead they follow the practice of remembering the deceased on Yom Kippur and on holidays. They

1. Authored by Rabbi Tzvi Rosenberg, Brooklyn, NY, 1996; available at hebrewbooks.org.

discontinued the custom because the Kabbalists (followers of the AR"l) did not provide in their Siddurim that Yizkor be recited on Shabbos although they did provide that Yizkor be said on Yomim Tovim. We can conclude that a mystical tradition must have provided that Yizkor should be said only on Yomim Tovim. Moreover, in the Responsa found in the book: Eisan Aryeh (section 68) it was written that the practice to recite Yizkor on Shabbos was discontinued because the recital of Yizkor caused distress.

Why was the אר"l opposed to saying סדר מזכיר נשמות each שבת?

נשמת ישראל—דף תרע— ויש לדעת שבעיקר תפלה זו לפי דברי האריז"ל אין לאומרה, דמבואר בס' שער המצוות (פ' ויחי) שהאריז"ל היה מלעיג על האומרים ההשכבות (מנוחה נכונה) שאין מעלין המת אלא אדרבה אם אין נפש המת ראוי עוד מורדין אותו, (כל בקשת רחמים בעד הנפש קורין אותה בשם השכבה עפ"י מאה"כ ושכבתי עם אבותי וגוי), ועשו"ת רב פעלים (ה"ד פי' ל"ה שביאר הענין דכיון שמגדילים בבקשה להעלות את נפש המת על מקומות ומעלות עליונים ונכונים ואזי מעוררין זה להזכיר עוונותיו ומעוררים קטרוג עליו ואם אין נפש המת ראוי לכך גורמים לו ירידה עיי"ש), ממילא גם בתפלת קל מלא רחמים שמזכירים ומבקשים להושיב המת במעלות קדושים וטהורים כזוהר הרקיע מזהירים, שיש למנוע מלאמרו לדעת האריז"ל (אף בשעת מזכיר נשמות), ועוד שמבואר בס' שער הכולל (פרק כ"ו) שנוסחת קל מלא רחמים הוא קיצור מתפלת מנוחה נכונה (שבס' מעבר יבק, לאומרה אהר הקבורה) וא"כ דיניהם שוה, ונראה שמהאי טעמא לא נזכר כלל תפלת קל מלא רחמים בסדר מזכיר נשמות שבסידור שערי שמים להשלה"ק וכן לא בסידור בעל התניא.

Translation: You should know that in the opinion of the AR"l, prayers for the deceased should not be recited as it is explained in the book: Sha'Ar Ha'Mitzvos (Parshas Va'Yeichi) that the AR"l mocked those who recited Hashkavos (Menucha Nichona). He said that if the souls were not worthy of what was being prayed for, then instead of causing the souls to improve their condition, the person praying was causing their condition to worsen. (Every prayer for the deceased is known as a Hashkava based on the verse: V'Shachvti Im Avosei, and I will rest with my ancestors). The Rav P'Alim in his Responsa (Section 4, chapter 35) explained that asking G-d to improve the condition of the deceased caused a review of the deceased person's life to be undertaken. During that process, his sins were recalled as well. If he was not a person who was worthy of having his condition improved, his condition would then worsen). For that reason, reciting the Kail Maleh prayer in which the family asked that the deceased person's condition be improved was also discouraged by the AR"l (even during the Yizkor service). It was further explained in the book: Sha'Ar Ha'Kolail (Chapter 26) that the Kail Maleh prayer was a shortened version of the Menucha Nichona prayer (found in the book: Maver Yabok, to be recited after a burial). As a result, the rule that discouraged the recital of the Menucha Nichona prayer was applied to the Kail Maleh prayer as well. This concern explains why the Shlah omitted the Kail Maleh prayer from the Yizkor service in his Siddur and why it was omitted from the Siddur of the Ba'Al Ha'Tanya.

Given the link between הזכרת נשמות and the ל-א-ל מלא רחמים prayer, we need to restate

להבין את התפלה

what we stated earlier; i.e. Ashkenazim have not discontinued the practice of remembering the deceased on **שבת**. Instead, they simply perform **הזכרת נשמות** in an alternate manner. We witness both forms of **הזכרת נשמות** during the **יזכור** service that is performed in **מנהג** **אשכנז** when both the paragraph that begins: **יזכור א-להים** and the paragraph that begins: **א-ל מלא רחמים** are recited. Why did two alternate means of performing **הזכרת נשמות** develop? If you pay close attention to the wording of each prayer, you will notice that the wording contains a difference in “person”:

נשמת ישראל-דף תרעב'- הנה עיקר נוסח מזכיר נשמות לכל יחיד ויחיד (ביום כיפור וימים טובים) הוא רק התפלה המתחיל יזכר א-להים וכו', ואילו תפלת א-ל מלא רחמים שוכן במרומים וכו' נתקן בעיקר לאחרים לאומרה בזמנים מסיימים (כגון בשעת קבורה, או שיאמרנה השליח ציבור בכל שבתות השנה אחר קריאת התורה במקומות שנהגו להזכיר בכל שבת את המתים שנפטרו בשנה ההוא, או שיאמרנה השליח ציבור בשבת שקודם היארציית וכו'), ומפני כך הנוסח התפלת יזכור הוא לשון נוכח (נשמת אבי-אמי, בעבור "שאני" נודר), ואלו נוסחת תפלת א-ל מלא רחמים וכו' הוא בלשון נסתר, נשמת פלוני בן פלוני בעבור שנדב(ו). ומה שנדפסה נמי במחזורים ובסידורים במקום הזכרת נשמות הוא לשליח ציבור שיאמרנה בעוד אותן הנשמות שלא הניחו אחריהן מי שיזכירו נשמותיהם.

Translation: The wording of the standard Yizkor prayer was composed so that individuals could recite a prayer on behalf of their deceased relatives on Yom Kippur and on holidays. That prayer is represented by the paragraph that begins: Yizkor Elokim etc. The paragraph that begins Kail Maleh Rachamim Shochan Ba'Miromim etc. was composed for others to recite at specific times such as at the time of burial or for the prayer leader to recite each Shabbos after Krias Ha'Torah in places where they follow the custom of remembering those who died in the current year or for the prayer leader to recite on behalf of those whose Yahrzeits for family members fall in that week. That explains why the wording of the Yizkor prayer is first person (the soul of my mother or my father because I pledge) while the wording of the Kail Maleh Rachamim prayer is in third person; i.e. the soul of this person son of this person because his family pledged. The Kail Maleh prayer appears in Siddurim and Machzorim next to the Yizkor prayer so that the prayer leader can recite the paragraph on behalf of individuals who died leaving no relatives and who left no one to recite Yizkor on their behalf.

The **ספר נשמת ישראל** provides us with an important clue as to why the paragraph of **אב הרחמים** was composed. **א-ל מלא רחמים** is a modified version of the prayer: **אב הרחמים**. It is well known that the prayer of **אב הרחמים** was composed to act as a memorial to those who lost their lives **על קידוש השם** during the Crusades. But that was not its only purpose. **חז"ל** had a greater goal in mind; to provide a means of remembering those who died during the Crusades who left no living relatives to recite **יזכור** on their

2. Notice that **א-ל מלא רחמים** begins **א-ל מלא רחמים שוכן במרומים** while the paragraph that begins: **אב הרחמים** begins: **אב הרחמים שוכן מרומים**.

behalf. We who live in the generation that was born after the Holocaust can empathize with that concern. Millions of people lost their lives during the Holocaust and left no living relatives to say **יזכור** on their behalf. We have the responsibility to perform **הזכרת נשמות** for them. As a result, the **א-ל מלא רחמים** prayer that we recite for the victims of the Holocaust serves more than as a memorial. It is being recited as a **יזכור** prayer on behalf of victims of the Holocaust who left no family.

Although most **סידורים** that currently label themselves: **נוסח אשכנז** provide that the paragraph: **אב הרחמים** is to be recited almost every **שבת**, **סידורים** that follow German-Jewish customs (let us not forget that German Jews are the geographic descendants of the Jews who died during the Crusades), provide that **אב הרחמים** should not be recited every **שבת**. The **סדר עבודת ישראל** presents the following note before: **אב הרחמים**:

סדר עבודת ישראל—ברוב קהילות פולין אומרים בכל שבת **אב הרחמים** קודם שמהזירים הספר להיכל חוץ מבימים שאין אומרים צו"ץ ולא בשיש חתונה ומילה, ולא כשמברכים החדש חוץ בימי הספירה, וכשמברכין חדש **אב** נוהגין בקצת קהילות פראג לאמרו. וברוב קהילות אשכנז אין אומרים אותו כי אם בשבת שלפני שבועות ובשבת שלפני תשעה באב.

Translation: In most communities in Poland, Av Harachamim is recited each Shabbos before the prayer leader carries the Sefer Torah back to the Aron Kodesh except on those days when we omit Tzidkaska Tzedek in Tefilas Mincha on Shabbos or when a groom is present or a circumcision is taking place. It is also omitted on a Shabbos on which the new month is being announced except when the announcement takes place during the weeks between Pesach and Shavuos. Communities in Prague say Av Harachamim only when they announce the month of Av. In most communities in Ashkenaz (Germany) they do not recite Av Harachamim except on the Shabbos before Shavuos and the Shabbos before Tisha B'Av.

The custom of reciting the paragraph: **אב הרחמים** only on the **שבת** before **שבועות** and the **שבת** before **תשעה באב** dates from the time of the Crusades:

ספר מנהגים דבי מהר"ם³ מנהגים בין פסח לשבועות—ולאחר שעבר ניסן אומרי' בכל שבתות זולתות כגון אזכרה דודי א—להי אל דמי לך עד שבועות ובשבת שלפני שבועות מזכיר נשמות של הרוגי גזירות ואומ' אב הרחמים.

Translation: Once the month of Nissan passes, we recite a Piyut such as Ezkara Dodi every Shabbos until Shavuos and on the Shabbos before Shavuos we recall those who died during the Crusades by saying Av Harachamim.

ספר מנהגים דבי מהר"ם שבעה עשר בתמוז—ונהגו לומר זולתות בשלשה שבתות שבין י"ז בתמוז לט' באב ומזכירין בהן נשמות ואומ' אב הרחמי' ויש מקומות שאין אומ' אב הרחמים

3. Rabbi Meir ben Baruch of Rothenburg was born ca. 1215 in Worms, Germany, and died in captivity in the Ansheim prison in Germany in 1293. Rabbi Meir was a leading German Tosafist, and he was considered the outstanding Ashkenazic halachic authority of his generation. (Bar-Ilan Digital Library).

להבין את התפלה

אלא בשבת הסמוך לט' באב.

Translation: We follow the practice of reciting a special Piyut each Shabbos between the 17th day of Tamuz and the Ninth day of Av. On each Shabbos, we remember the deceased and say: Av Harachamim. Other communities say Av Harachamim only on the Shabbos that falls just before Tisha B'Av.

The following source includes a third custom:

חיי אשר-אשר אנשיל יהודא מילר-דף 97, 1991 – ובררתי לי היות שמנהג אשכנזים הוא שאין אומרים אותו רק ב' שבתות בשנה והיינו בשבת שלפני שבועות ושבת שלפני ת"ב כמ"ש הפמג"ד בסי' קל"א והספרדים יושבי מדינת פולין ומארעמארוש אומרים אותו בכל שבתות השנה והבינונים נוהגים לאומרו אותו כל ימי הספירה מפסח עד שבועות ובג' שבועות מי"ז תמוז עד ת"ב.

Translation: I have uncovered three customs concerning the recital of Av Harachamim. It is the custom of German Jews to recite it only on two Shabbosim a year; i.e. the Shabbos before Shavuot and the Shabbos before Tisha B'Av, as the Pri Migadim wrote. Those who follow Nusach Sefarad living in Poland and Maramarosh say Av Harachamim every Shabbos. Others follow a middle course. They recite Av Harachamim on every Shabbos during Sefira and on every Shabbos during the three weeks.

The מהרי"ל, in presenting the German custom, adds an additional fact about the practice:

ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות שבועות-בכל מדינת ריינוס אין אומרים אב הרחמים אלא בשבת דלפני שבועות דמוכירין את הקדושים גזירת תתנ"ו. ובשבת חזון ישעיהו מזכירין גם כן אותן הקדושים ואומר אב הרחמים. וכן הנהיג מהר"ז יענט⁴ בטערוויז.

Translation: The communities of the Rhineland follow the practice of reciting Av Harachamim only on the Shabbos before Shavuot on which they read of the names of the communities where Jews were massacred during the Crusades. On the Shabbos before Tisha B'Av, they follow the same custom. Rabbi Yent in Troyes followed that practice as well.

The מהרי"ל added that in the communities of the Rhineland, they remembered the שבת, those who died על קדושת השם, on the שבת before שבועות and the the שבת before תשעה באב. In what form did that הזכרה, remembrance, take?

מנהגי פרנקפורט- חלק המועדים-צבי ליטנר-דף ט'-שלא אמרו את תפילת "אב הרחמים" אלא בשבת שלפני שבועות ובשבת שלפני תשעה באב, בימים שפשטו חילות הצלבנים והחריבו את הקהילות. בשתי השבתות אלו עבר שליח הצבור אחרי ההפטרה על ה"מימורבוך", ספר הזכרון של קדושי הקהילה. אמירת "אב הרחמים" נשארה חרותה בלב

4. Rabbi Isaac Tyrnau lived in Austria during the fourteenth and fifteenth centuries. He wrote about a book on customs (Sefer Ha-Minhagim).

5. The "Memorbuch" is one of the characteristic historical creations of German Jewry, documenting the deaths of important members of the community. The notations are generally in the form of the yizkor prayer "May G-d remember the soul of ..." followed by biographical data, much of which is a description of the piety and good qualities of the deceased.

The Frankfurt Memorbuch is an impressive example of this genre. It lists deceased of the Frankfurt am Main Jewish community between the years 1628-1907. The manuscript, on vellum comprises 537 leaves (1073 pages) 36.4 x 26 cm. in size.

כולנו.

Translation: In Frankfurt, it was their practice not to recite Av Harachamim except on the Shabbos before Shavuot and the Shabbos before Tisha B'Av, the period of the year when the armies of the Crusades advanced and destroyed the Jewish communities of the Rhineland. On those two Shabbosim, the prayer leader, after the Haftorah was read, would read from the "Memorbuch", the book that memorialized the holy ones of those communities. Upon witnessing that practice, the significance of the recital of Av Harachamim became eternally etched into the hearts of all of us.

The layout of the Frankfurt Memorbuch, available for viewing at the The Jewish National and University Library website: www.jnul.huji.ac.il/dl/mss/heb1092/page_index_eng.html, lends itself to the argument that **אב הרחמים** was composed to be recited only if immediately thereafter, the Memorbuch was read. Take a look at the page on which **אב הרחמים** appears and the page that follows. The link between the words: **קהילות הקודש שמסרו נפשם על קדשת השם** that are recited in **אב הרחמים** and the paragraphs that follow in the Memorbuch is clear. Here is what follows **אב הרחמים** in the Frankfurt Memorbuch:

יזכור אלקים את הרוגי ושרופי קהילות אושבורג וישוביה עם נשמת אברהם יצחק ויעקב שרה, רבקה, רחל, ולאה, בעבור שנהרגו על קדושת השם שמסרו עצמם על יחוד השם בשכר זה יזכרם אלקים לטובה עם צדיקים וצדקניות שבגן עדן אמן סלה.

Translation: May G-d remember those who died and who were burned, in the community of Augsburg, and its environs, together with the souls of Avrohom, Yitzchok, Yaakov, Sarah, Rivka, Rochel and Leah, because they were killed during the course of sanctifying G-d's name and while sacrificing themselves to protect the belief in one G-d. In the merit of their actions, may G-d remember them positively together with the righteous men and women who are in Gan Eden. Amen Selah.

יזכור אלקים את הרוגי ושרופי קהילות טירנט וישוביה.

Translation: May G-d remember those who died and who were burned, in the community of Tirent, and its environs.

יזכור אלקים את הרוגי ושרופי קהילות אומלא וישוביה . . .

Translation: May G-d remember those who died and who were burned, in the community of Omla, and its environs.

The Memorbuch opens with a poem written in 1712 telling of a 1711 fire in the Frankfurt synagogue which destroyed the old Memorbuch. The poem goes on to relate how, at the initiative of Eliezer Leizer Oppenheim, a new Memorbuch was prepared, and that the entries for 1628 to 1711 were copied into it from the communal burial records (leaves 5a-57a). The new entries begin on leaf 57a with the death of Frumet, the wife of Eliezer Leizer Oppenheim.

The entries brought over from the burial records are very brief. Those written for the Memorbuch record primarily important members of the community (entry in the Memorbuch required payment). Deaths of infants, strangers and the poor were generally not recorded.

The latest entry is from 1907, however, the final page commemorates the death of Baron Wilhelm von Rothschild in 1901. (Extracted from the article: Introduction to the Frankfurt Memorbuch, found at the Jewish National and University Library website).